

ՄԱՐԴՈՒ ՍՈՄԱՏԻԿ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԷՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀԱՄԱԿԱՐԳԸ

Հ^ոն է մարդու սոմատիկ իրավունքը: «Սոմատիկ» բառի հիմքում ընկած է «soma» արմատը, որն էլ բխում է հունարեն «somatikos» (մարմնական) և լատիներեն «soma» (մարմին) բառերից, ընդ որում՝ սանսկրիտերենում այն օգտագործվում է «քամած հյութ», իսկ հնդկական դիցաբանության մեջ՝ «աստվածային հյութ» իմաստներով:

«Սոմատիկ» բառը գիտական ուսումնասիրման շրջանակում հայտնվել է 19-րդ դարում գերմանացի կենդանաբան Ա. Վեյսմանովի կողմից:

Նշենք, որ «սոմատիկ» բառն օգտագործել է նաև ֆրանսիացի փիլիսոփա Ժան Բոդրիարը, ով խոսում էր ընդհանրացված անհատական սոմատիզացիայի մասին, ընդ որում՝ «սոմատիզացիա» բառն օգտագործել է ոչ թե կլինիկական (բժշկական), այլ ավելի լայն՝ մարմնական և հոգեբանաճարտարային իմաստով՝ ընդգծելով մարմնի՝ հիացմունքի առարկա, հիմնարար արժեք լինելու հանգամանքը¹:

Բացի այդ՝ «սոմատիկ» տերմինն օգտագործվում է տարբեր ոլորտներում՝ կենսաբանության, բժշկության, լեզվաբանության, փիլիսոփայության², անտրոպոլոգիայի (մարդաբանության), այլ բնագիտական և սոցիալ-հումանիտար գիտակարգերի և այլն, այսինքն՝ «սոմատիկ» եզրույթն (գիտաբան, տերմին) օգտագործվում է հասարակական կյանքի տարբեր ոլորտներում:

Իրավաբանական գրականության մեջ երբեմն «սոմատիկ իրավունքներ» ձևակերպման փոխարեն օգտագործվում են «բիոլոգիական (կենսաբանական) իրավունքներ»³, կամ «անձնային (սոմատիկ) իրավունքներ»⁴, կամ «մարմնական իրա-

վունքներ», կամ «մորֆոլոգիական (ձևաբանական) ազատություններ»⁵ եզրույթները: Կարծում ենք՝ այդ բառերն իմաստով մոտ են, սակայն բովանդակային առումով ունեն որոշ տարբերություններ:

Օրինակ՝ ըստ Մ. Տիրինայի՝ կենսաբանական իրավունքներն (հունարեն «bios» կյանք, «logos» ուսմունք) այն իրավունքներն են, որոնք բնութագրվում են մարդու օրգանիզմի բիոլոգիական (կենսաբանական) կառուցվածքով, պահանջմունքներով: «Կենսաբանական իրավունքներ» եզրույթը ներառում է մարդու մարմնական և հոգևոր արժեքների պահպանման իրավունքը, քնելու իրավունքը, կյանքի և առողջության համար բարենպաստ պայմաններում ապրելու իրավունքը, հոգեբանական պաշտպանության իրավունքը, հիգիենիկ պայմաններում ապրելու իրավունքը և այլն⁶:

Ավելին՝ կենսաբանական իրավունքների՝ որպես բնական իրավունքների գաղափարն առաջին անգամ ծագել է Նիդերլանդներում 18-րդ դարում:

Երբ խոսում ենք «կենսաբանական իրավունքներ» եզրույթի մասին, շեշտադրումը կատարում ենք կենսագործունեության ընթացքում մարդուն վերաբերվող իրավունքներին, որոնք պայմանավորված են բանական էակի կենսաբանական պահանջմունքներով, բխում են վերջինիս օրգանիզմի ֆունկցիոնալությունից: Այդ իրավունքներից շատերն անմիջականորեն (ուղղակիորեն) կապված չեն մարդու մարմնի ըստ մարդու հայեցողության տնօրինման հետ, օրինակ՝ հոգեբանական պաշտպանության իրավունքը և այլն:

Իր մարմինն ազատորեն տնօրինելու սկզբունքի լույսի ներքո կենսաբանական

իրավունքների սահմանումը և կենսաբանական իրավունքի եզրույթի օգտագործումը լիարժեք չեն, քանզի մահանալուց⁷ հետո մարդու օրգանների, բջիջների, հյուսվածքների փոխպատվաստման դեպքում դոնորը (այն անձը, որի օրգանները վերցնում են փոխպատվաստման նպատակով) կենդանի չէ, հետևաբար խոսք չի կարող լինել այդ անձի, սույն պարագայում՝ դիակի, կենսաբանական պահանջումների մասին այն պատճառաբանությամբ, որ կենսագործունեությունն ավարտված է: Ավելին՝ կենսաբանական իրավունքներն առաջին հերթին ուղղված են մարդու կենսաբանական պահանջումների բավարարմանը, մինչդեռ սոմատիկ իրավունքների դեպքում, օրինակ, փոխնակ մոր ծառայություն մատուցելու ժամանակ, այն կենսաբանական պահանջումներին ուղղված տարր չի պարունակում (թեպետև չի էլ կարելի բացառել): Սույն դեպքում կինը, օգտագործելով իր մարմինը, ծառայություն է մատուցում մեկ այլ անձի:

Ռուս իրավագետ Վ. Կրուսը, օրինակ, օգտագործում է «անձնային (սոմատիկ) իրավունքներ» եզրույթը⁸: Ընդհանուր առմամբ համամիտ ենք սոմատիկ իրավունքներ ձևակերպմանը, բացի այդ՝ անձնային իրավունքների շարքում սոմատիկ իրավունքների վկայակոչելը ռուսական իրավագիտական մտքի արդյունքն է, սակայն Կրուսը սոմատիկ և անձնային տերմինները որպես հոմանիշ է օգտագործում:

Հետաքրքրական են իրավագետներ Ա. Մոկիլինեի և Ի. Յանակի տեսակետները, ովքեր նշում են, որ անձնային իրավունքները կոչված են իրավաբանորեն պաշտպանելու մասնավոր սուբյեկտների գործողության տարածքը, երաշխավորելու անհատական ինքնորոշման և անձի ինքնադրսևորման հնարավորությունները⁹:

Որոշ հեղինակներ օգտագործում են մարմնական կամ մարմնի իրավունք (body rights, телесные права) եզրույթը¹⁰:

Ըստ Ե. Ռիչարդսոնի և Բ. Թրների՝

մարմնի իրավունքը ներառում է՝ ամբողջական մարմնի նկատմամբ իրավունք, մարմնի մասի՝ օրգանի նկատմամբ առուծախի կամ պահպանության իրավունք (փոխպատվաստման հարաբերությունների համատեքստում), մարմնի մասնիկի՝ հյուսվածքի նկատմամբ իրավունք (ԴՆԹ¹¹, գենետիկ նյութ և այլն)¹²:

Ինչպես նկատեցինք, Ե. Ռիչարդսոնը և Բ. Թրները օրգանը դիտարկում են առուծախի հարաբերությունների շրջանակում, ինչն այսօր հեղափոխական մոտեցում է, քանզի գրեթե բոլոր պետությունները, միջազգային իրավական ակտերն արգելում են մարմինը որպես եկամտի աղբյուր դիտարկելը՝ նշելով, որ մարդկային մարմինը և դրա մասերը չպետք է լինեն ֆինանսական առավելություն ստանալու միջոց:

Ըստ հայոց լեզվի հոմանիշների բացատրական բառարանի՝ «մարմին» նշանակում է մարդու կամ կենդանու նյութական կազմն իր ֆիզիկական արտաքին ձևով ու դրսևորումներով¹³: Մարմինն արտահայտում է մարդու նյութական-իրային կողմը: Ֆիզիկական կամ անատոմիական իմաստով մարմինը բնութագրվում է որպես ինչ-որ բանի մաս, օրգանիզմի հիմնական մասերը, հյուսվածքները, բջիջները, օրգանները: Փիլիսոփայական բառարաններում մարմինը բնութագրվում է որևէ օբյեկտիվ ֆիզիկական երևույթի նյութական դրսևորում, օրգանիզմի կյանքի կրող, եռաչափ ֆիզուր:

Այսինքն, երբ խոսքը վերաբերում է մարդու՝ մարմինն իր հայեցողությամբ տնօրինելու գաղափարին, ապա կարելի է օգտագործել մարմնական իրավունք եզրույթը: Սակայն մարմնի իրավունք կամ մարմնական իրավունք ձևակերպում չի օգտագործվում հայ իրավագիտական աղբյուրներում: Պատճառը, մի կողմից, ուսումնասիրության բացակայությունն է, մյուս կողմից, իրավական տերմինի ընկալման հարցը: Օրինակ՝ իրավագետներ Ա. Ղամբարյանը և Դ. Թումասյանն իրենց աշխատանքներում օգտագործում

են «սոմատիկ իրավունք» ձևակերպումը:

Անդրադառնալով «մորֆոլոգիական ազատություն» ձևակերպմանը՝ նշենք, որ «մորֆոլոգիա» բառն անգլերենից թարգմանաբար նշանակում է ձևաբանություն: Ըստ Հ. Աճառյանի ժամանակակից հայոց լեզվի բացատրական բառարանի՝ «մորֆոլոգիա» նշանակում է՝ բույսերի և կենդանիների կազմաբանություն, ձևաբանություն (այդ թվում՝ հանքերի, բույսերի կենդանիների արտաքին ձևերի և նրանց փոփոխությունների ուսումնասիրություն): Այսինքն՝ երբ խոսում ենք մորֆոլոգիայի մասին, շեշտադրումը կատարում ենք առարկաների, կենդանիների ձևական, արտաքին կողմի վրա, հետևաբար, «մարդու մորֆոլոգիա» տերմինն իրավաբանական գրականության շրջանակում ձեռք է բերում մարդկային էակի ձևական կողմ իմաստը: Չնական կողմ է մարդու մարմինը, ֆիզիկականը, նյութականը:

Երբեմն իրավաբանական գրականության մեջ մորֆոլոգիական իրավունքն անվանում են ազատություն¹⁴, ընդ որում՝ մորֆոլոգիական ազատություն եզրույթը շրջանառության մեջ է դրել Մ. Մորը, ըստ նրա՝ այն հիմնված է մարմնի ձևը փոխելու գաղափարի վրա տեխնոլոգիաների կիրառմամբ, օրինակ՝ վիրահատություն, գենային ինժեներիա, մանոտեխնոլոգիա, բայց և այն կապված է բարոյական հարցերի հետ¹⁵: Հետագայում այդ եզրույթն օգտագործել է գիտնական Ա. Մանդրերգը, ըստ նրա՝ մորֆոլոգիական ազատությունը մարդու իրավունքն է՝ փոխելու, ձևափոխելու մարմինն իր ցանկություններից համահունչ¹⁶:

Ամփոփելով վերը նշվածը՝ կարող ենք փաստել, որ մորֆոլոգիական իրավունքի հիմքում ընկած են մարդու այն իրավունքները, որոնք կապված են մարդու մարմնի ազատորեն տնօրինման, մարդու ինքնավարության գաղափարների հետ: Կարծում ենք՝ մորֆոլոգիական իրավունքների ուսումնասիրությունը կենտրոնանում է միայն մարդու մարմնի ձևը փոխելու վրա՝ անտեսելով, օրինակ, գենային փոփոխու-

թյան իրավունքը, որը նույնպես ներառվում է մարդու սոմատիկ իրավունքների կազմում:

Փաստորեն, մարդու ինքն իր մարմինը հայեցողությամբ տնօրինելու մասին խոսելիս ռուսական իրավագիտական միտքը հիմնականում օգտագործում է սոմատիկ (անձնային), ամերիկյան իրավագիտական միտքը՝ մորֆոլոգիական (ձևաբանական), եվրոպական իրավագիտական միտքը՝ բիոլոգիական (կենսաբանական) եզրույթները:

Կարծում ենք՝ «սոմատիկ իրավունք» եզրույթն առավել ամբողջական է արտահայտում իրերի, այդ թվում՝ «Իմ մարմինն իմ սեփականությունն է» գաղափարի, էությունը¹⁷: Ավելին՝ մարդու սոմատիկ իրավունքների հիմքում ընկած են հետևյալ հենասյուները, որ **յուրաքանչյուր որ իրավունք ունի՝ ինքնուրույն զննորինելու իր**

- 1) մարմինը՝ փոխելով տեսքը (ձևը), օրինակ՝ էսթետիկ վիրահատություն,
 - 2) մարմինը՝ փոխելով ֆունկցիոնալ առանձնահատկությունները (օրինակ՝ գենային փոփոխություն),
 - 3) մարմինը՝ բավարարելով մարմնական և դրան փոխկապակցված պահանջ-մունքները (օրինակ՝ հոգեմետ նյութի օգտագործում, արհեստական բեղմնավորում):
- Կարծում ենք՝ «սոմատիկ իրավունք» եզրույթը հավաքական իմաստ ունի, այն ներառում է բազում իրավունքներ¹⁸: Որպես հավաքական հասկացություն՝ մարդու սոմատիկ իրավունքները կազմում են մեկ ամբողջություն, որը ներառում է՝

- 1) **մարդու օրգանի, հյուսվածքի, բջջի փոխադադրաբանական իրավունքը,**
- 2) **թմրամիջոցներ (թմրանյութեր), հոգեմետ (հոգեներգործուն) նյութեր, դրանց անալոգներ (համարժեք նյութեր) և պրեկուրսորներ օգտագործելու իրավունքը,**
- 3) **սեռական ծառայություն մատուցելու իրավունքը,**
- 4) **արտաքինը փոխելու իրավունքը (այդ թվում՝ էսթետիկ վիրահատության իրավունք),**

5) պոզիտիվ բնույթի վերարտադրողական իրավունքը՝

- ✓ արհեստական սերմնավորման, բեղմնավորման իրավունք, արտամարմնական, փորձանոթային բեղմնավորման և սաղմի ներպատվաստման իրավունք, սուրբոգատության (փոխնակության) իրավունք,
- ✓ մարդու օրգանի, հյուսվածքի, բջջի կլոնավորման իրավունք (բուժական կլոնավորում),
- ✓ գենային փոփոխության իրավունք,

6) նեգատիվ բնույթի վերարտադրողական իրավունքը՝

- ✓ ամլացման (ստերջացման), ստերիլացման իրավունք,
- ✓ կաստրացիայի իրավունք,
- ✓ աբորտի իրավունք,

7) սոմատիկ այլ իրավունքներ:

Վերոնշյալի լույսի ներքո կարող ենք սահմանել, որ մարդու սոմատիկ իրավունքներն անձին ընձեռված հնարավորություններ են՝ գործել ազատ, այդ իրավունքները վերաբերում են իր մարմինը տնօրինելու շրջանակում մարդու հայեցողությանը, ավելին՝ այն վերաբերում է մարդուն՝ իր մարմնի վերաբերյալ որոշումներ ընդունելուն, հոգ տանելուն, մարմինը խնամելուն, վերջինիս պահանջումներն ապահովելուն:

Իրավագետ Ե. Պոցելուկը և Ե. Դանիլովան, անդրադառնալով սոմատիկ իրավունքների սահմանմանը, շեշտադրում են վերջինիս «հասարակության կողմից ընդունված լինելը»¹⁹: Կարծում ենք՝ հեղինակների նման բնորոշումը հետին պլան է մղում սոմատիկ իրավունքների էությունը, քանզի առաջնային է դառնում այդ իրավունքների՝ հասարակության կողմից ընդունված լինելը: Այստեղ կարող ենք ունենալ երկու բևեռների հակասություն՝ մասնավոր և հանրային: Մասնավորի դեպքում՝ յուրաքանչյուր ոք ունի ազատություն իր մարմնի վերաբերյալ որոշումներ ընդունելու հարցում, հանրայինի դեպքում՝ անձի որոշման վերաբերյալ

պետք է լինի հասարակական հանդուրժողականություն, հասարակության կողմից ընդունում:

Իրավագետ Մ. Լավրիկը մարդու սոմատիկ իրավունքների շրջանակում ներառում է մարդու սեռական հարաբերությամբ զբաղվելու իրավունքը, այդ թվում՝ սեռականության, սեռական կրթության մասին տեղեկատվություն որոնելը, գտնելը և ստանալը և այլն²⁰: Համամիտ չլինելով Մ. Լավրիկի տեսակետին՝ կարծում ենք, հեղինակը դուրս է գալիս մարդու սոմատիկ իրավունքների շրջանակից, քանզի տեղեկատվություն ստանալը, որոնելը, անկախ նրանից, թե այդ տեղեկատվությունն անձնական կամ հասարակական կյանքի որ ոլորտին է վերաբերում, չի կարող համարվել սոմատիկ: Այդ իրավունքների հիմքում մարդու մարմնի ինքնավարության դրսևորման խնդիր չկա, ավելին՝ այն իրագործելի է նաև մարդու մարմնի ինքնավարության սահմանափակման պայմաններում:

Ա. Օլիֆվերը մարդու սոմատիկ իրավունքների շարքին դասում է նաև ծնողի իրավունքը՝ որոշելու ապագա երեխայի սեռը²¹: Կարծում ենք՝ սա ծնողի համար սոմատիկ իրավունք չէ, քանզի սոմատիկ իրավունքի հիմքում յուրաքանչյուր ոք իր մարմնի ազատ տնօրինման վերաբերյալ կարող է որոշումներ ընդունել, մինչդեռ ապագա երեխայի սեռը որոշելով ծնողն այլ սուբյեկտի վերաբերյալ է որոշում ընդունում:

Բավականին հետաքրքիր է իրավագետ Ռ. Խաչատուրովայի այն մոտեցումը, որ մարդու սոմատիկ իրավունքները՝ որպես ինստիտուցիոնալացված երևույթ, դեռևս ընդունված չեն, սակայն, որպես իրավաչափ կանոն, վարքագծի մոդել, այն գործում է նաև այսօր: Ավելին՝ հեղինակն այդ իրավունքները դիտարկում է անձի ազատության տեսանկյունից²²: Համամիտ լինելով հեղինակի տեսակետին, որ մարդու սոմատիկ իրավունքները բխում են մարդու ազատության դրսևորումից, այնուամենայնիվ, գտնում ենք,

որ մարդու ոչ բոլոր սոմատիկ իրավունքներն են այսօր դիտարկվում իրավաչափ կանոն: Ինչ վերաբերում է հեղինակի այն կարծիքին, որ այսօր այդ իրավունքները դեռևս ինստիտուցիոնալացված չեն, կարծում ենք, այդ իրավունքների ինստիտուցիոնալացումը ժամանակի, կրոնական որոշ կարծրատիպերի հատթահարման խնդիր է, որի սկիզբն արդեն դրված է:

Անփոփեղով վերը նշվածը՝ կարող ենք եզրահանգել, որ մարդու սոմատիկ իրա-

վունքներից յուրաքանչյուրը նախ՝ պետք է պոզիտիվացվի, ամրագրվի որպես առանձին իրավունք (սա պետության կողմից իրավունքի ձևաչափան փուլն է), ապա՝ այդ իրավունքներից յուրաքանչյուրի իրականացման համար պետք է սրեղծվեն անհրաժեշտ պայմաններ (սա պետության կողմից կոնկրետ իրավունքի կենսագործման համար պայմանների, ընթացակարգերի մշակման, իրագործման փուլն է):

¹ St'u Baudrillard J., The Consumer Society: Myths and Structures, Sage, London, 1998, pp. 78-185:

² Փիլիսոփայության մեջ «homo somaticos» ձևակերպումն է օգտագործվում, որն առնչվում է մարդու մարմնի անտրոպոլոգիային:

³ St'u Тырина М., Биологические права и свободы человека в современном законодательстве: анализ международно-правового регулирования, Вісник Маірупольського державного університету, Серія, Право, Маріуполь, Україна, 2012, стр. 154-164:

⁴ St'u Крyсс В., Личностные («соматические») права человека в конституционном и философско-правовом измерении: к постановке проблемы, Государство и право, N 10, Москва, 2000, стр. 43-50:

⁵ St'u Sandberg A., Morphological freedom: what are the limits to transforming the body? Oxford Martin School, University of Oxford, Paris, 2015, pp. 7-8 (symposium materials, <http://www.aleph.se/Nada/Texts/MorphologicalFreedom.htm>, վերջին մուտք՝ 01.04.2018):

⁶ St'u Тырина М., Биологические права и свободы человека в современном законодательстве: анализ международно-правового регулирования, Вісник Маірупольського державного університету, Серія, Право, Маріуполь, Україна, 2012, стр. 155:

⁷ Ուղեղի մահ՝ գլխուղեղի կենսագործունեության լրիվ և անդառնալի դադարում, որը գրանցվում է աշխատող սրտի և թոքերի արհեստական օդափոխության պայմաններում: Ուղեղի մահը համարժեք է մարդու մահվան:

⁸ St'u Крyсс В., Личностные («соматические») права человека в конституционном и философско-правовом измерении: к постановке проблемы, Государство и право, N 10, Мо-

сква, 2000, стр. 43-50:

⁹ St'u Смокинэ А., Янак И., Правовая пассивность в условиях построения демократического и правового государства: причины и пути преодоления, Право и политика, № 17, 2011, Кишинёв, стр. 11-12:

¹⁰ St'u Whellar S., Natural property rights as body rights, USA, Connecticut, 1980, p. 184:

¹¹ Դեօբսիոլոգիոնոկլեիհնաթոն:

¹² St'u Richardson E., Turner B., Bodies as property: from slavery to DNA maps. Body lore and laws, Oxford, 2002, pp. 29-42:

¹³ St'u Սուրխայան Մ., Հայոց լեզվի հոմանիշների բացատրական բառարան, Երևան, 2009, էջ 743:

¹⁴ Իրավաբանական գրականության մեջ երբեմն իրավունքը և ազատությունը հոմանիշներ են դիտարկվում, երբեմն՝ տարբերվում: **Իրավունքի և ազատության տարբերությունն** այն է, որ ազատությունը ենթարկվում է իրավական հնարավորություն՝ կոնկրետ ոլորտում վարել իր գործերն առանց պետության միջամտության, ինչպես նաև պետության պոզիտիվ պարտավորության բացակայություն՝ պայմաններ ստեղծել՝ այդ ազատության դրսևորման համար (St'u Պետության և իրավունքի տեսություն, ուսումնական ձեռնարկ, Ղամբարյան Ա., Մուրադյան Մ., գիտ. խմբ., Երևան, 2016, էջ 179):

¹⁵ St'u More M., Technological Self-Transformation: Expanding Personal Extropy, vol. 4, Extropy Institute, Marina Del Rey, CA, 1992, p. 22-23:

¹⁶ St'u Sandberg A., Morphological freedom: what are the limits to transforming the body? Oxford Martin School, University of Oxford, Paris, 2015, pp. 7-8 (symposium materials, <http://www.aleph.se/Nada/Texts/MorphologicalFreedom.htm>, վերջին մուտք՝

01.04.2018):

- 17 Այդ իրավունքների հենքը մարդու՝ մարդու՝ ինքն իր (սեփական) հայեցողությամբ մարմինը տնօրինելու, մարդու ինքնավարության (ավտոնոմիայի), ֆիզիկական անձեռնմխելիության, անձնական, մասնավոր կյանքի անձեռնմխելիության, մարդու ինքնորոշման, ինքնադրստորման, ազատ զարգացման, մարդու մարմնի ազատականացման գաղափարներն (սկզբունքներն) են:
- 18 Սովորաբար անգլերենում մնան բառին անվանում են «umbrella term», այսինքն՝ դա եզրույթ է, որն ընդգրկում է գործողությունների կամ իրերի (երևույթների) ամբողջություն, որոնք բոլորը ներառվում են մեկ ընդհանուր կատեգորիայի շրջանակում (Տե՛ս <https://www.collinsdictionary.com/submission/8855/Umbrella+term> (վերջին մուտք՝ 01.04.2018)):
- 19 Սոմատիկ իրավունքները մարդու իրավունքների ամբողջությունն է, որը, հասարակության և պետության կողմից ընդունված լինելով, հնարավորություն է ընձեռում

գենետիկայի, բիոլոգիայի, բժշկության և տեխնիկայի ձեռքբերումների օգնությամբ իր մարմնի վերաբերյալ ազատորեն և պատասխանատվությամբ ընդունել իրավաբանորեն նշանակալի որոշումներ (Տե՛ս Поцелуев Е., Данилова Е., Понятие и виды личностных (соматических) прав человека, электронный научный журнал “Наука. Общество. Государство”, N 1 (9), 2015, стр. 7.):

- 20 Տե՛ս Лаврик М., К теории соматических прав человека, Сибирский юридический вестник, N 3, Иркутск, 2005, стр. 25:
- 21 Տե՛ս Олихвер А., Новое поколение прав человека: Соматические права человека и их развитие в Республике Беларусь, <http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/92148/1/55-56.pdf> (վերջին մուտք՝ 01.04.2018):
- 22 Տե՛ս Общетеоретический и отраслевой аспекты нормы права: Монография под общ. ред. док. юрид. наук, проф. Р. Хачатурова, Москва, 2018, стр. 62:

RESUME - РЕЗЮМЕ

THE ESSENCE AND SYSTEM OF SOMATIC RIGHTS OF PERSON

PhD student Artak Gevorgyan
*Head of the Chair of Theory and History of State and Law
Russian-Armenian University*

In the given research paper under the theoretical-legal light the essence and system of somatic rights of person, different contradictory approaches to the essence, definition of those rights has been studied.

The differences of somatic and biological rights, somatic and personal rights, the usage of word “somatic” in different spheres, the content of biological rights, some issues regarding to legal somatology have been studied.

Keywords: *Somatic (corporal) rights of person, biological rights, legal somatology*

СУЩНОСТЬ И СИСТЕМА СОМАТИЧЕСКИХ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА

Соискатель Артак Геворгян
*Российско-Армянский (Славянский) университет,
Кафедра теории и истории государства и права*

В данной научной статье с теоретико-правовой точки зрения были изучены сущность и система соматических прав человека, спорные подходы к их определению и сути.

В статье рассматриваются разница между биологическими и соматическими правами, соматическими и личностными правами, сферы применения слова «соматический», контент биологических прав, некоторые вопросы, связанные с правовой стоматологией.

Ключевые слова: *соматические (телесные) права человека, биологические права, правовая стоматология*

Բանալի բառեր - *մարդու սոմատիկ (մարմնական) իրավունքներ, քիոլոգիական իրավունքներ, իրական սոմատոլոգիա*

ՄԱՐՏ - ԱՊՐԻԼ 2018 3 - 4 (225-226)